

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

NGUYỄN THỊ THU TRÂM LỆ

**PHONG CÁCH NGHỆ THUẬT VĂN XUÔI LÝ BIÊN CƯỜNG
(QUA TRUYỆN VỪA VÀ TIỂU THUYẾT)**

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC NGỮ VĂN

THÁI NGUYÊN, NĂM 2012

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

NGUYỄN THỊ THU TRÂM LỆ

PHONG CÁCH NGHỆ THUẬT VĂN XUÔI LÝ BIÊN CƯƠNG
(QUA TRUYỆN VỪA VÀ TIỂU THUYẾT)

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC NGỮ VĂN

Chuyên ngành: *Văn học Việt Nam*

Mã số: 60.22.34

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS Nguyễn Ngọc Thiện

THÁI NGUYÊN, NĂM 2012

LỜI CẢM ƠN

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới PGS-TS Nguyễn Ngọc Thiện, người đã tận tình hướng dẫn tôi trong suốt quá trình nghiên cứu để hoàn thành Luận văn này.

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới các thầy cô giáo khoa Ngữ văn, khoa Sau đại học trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên, Viện Văn học, trường Đại học Sư phạm Hà Nội đã giảng dạy và giúp đỡ tôi hoàn thành khóa học.

Cuối cùng tôi xin chân thành cảm ơn gia đình, bạn bè, đồng nghiệp những người đã động viên khuyến khích tôi trong suốt quá trình học tập và nghiên cứu.

Thái Nguyên, tháng 8 năm 2012

NGUYỄN THỊ THU TRÂM LÊ

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan công trình luận văn này là sự nỗ lực hết mình của tôi trong quá trình nghiên cứu. Những tư liệu thống kê hoàn toàn do tôi tự nghiên cứu. Tôi xin chịu trách nhiệm về Luận văn của mình.

Xác nhận
của Người hướng dẫn khoa học
Đã chỉnh sửa theo yêu cầu của hội
đồng khoa học

PGS-TS Nguyễn Ngọc Thiện

Tác giả Luận văn

NGUYỄN THỊ THU TRÂM LỆ

MỤC LỤC

	<i>Trang</i>
Trang bìa phụ	
Lời cảm ơn	
Lời cam đoan	
Mục lục	i
PHẦN MỞ ĐẦU	1
PHẦN NỘI DUNG	9
Chương 1. VỀ KHÁI NIỆM PHONG CÁCH NGHỆ THUẬT VÀ QUAN NIỆM NGHỆ THUẬT CỦA LÝ BIÊN CƯƠNG.....	9
1.1. Lý Biên Cương – con người và sự nghiệp	9
1.1.1. Con người nhà văn Lý Biên Cương	9
1.1.2. Sự nghiệp của nhà văn Lý Biên Cương	12
1.2. Khái niệm phong cách nghệ thuật.....	17
1.3. Các nhân tố ảnh hưởng đến phong cách nghệ thuật của Lý Biên Cương..	20
1.3.1. Yếu tố thời đại.....	20
1.3.2. Quê hương và gia đình.....	22
1.3.3. Trong “đội ngũ các nhà văn” vùng mỏ	26
1.3.4. Quan niệm nghệ thuật của Lý Biên Cương.....	29
Chương 2. NGHỆ THUẬT XÂY DỰNG NHÂN VẬT TRONG VĂN XUÔI LÝ BIÊN CƯƠNG.....	33
2.1. Thế giới nhân vật trong sáng tác Lý Biên Cương.....	33
2.1.1. Nhân vật đa dạng, bình dị, đời thường, tốt xấu đan xen.	35
2.1.2. Con người lý tưởng, trưởng thành trong chế độ mới.....	39
2.1.3. Con người tha hóa, biến chất.	42
2.1.4. Người phụ nữ bạc phận.....	48
2.2. Các biện pháp xây dựng nhân vật	57
2.2.1. Yếu tố ngoại hình và tên gọi.	57
2.3.3. Nghệ thuật xây dựng nhân vật của Lý Biên Cương và các cây bút khác viết về người thợ mỏ	69

Chương 3. ĐẶC SẮC TRONG NGHỆ THUẬT KỂ CHUYỆN VÀ SỬ DỤNG NGÔN NGỮ	74
3.1. Xử lý cốt truyện.....	74
3.1.1. Cốt truyện – dòng tâm trạng	74
3.1.2. Cốt truyện được xây dựng trong mối quan hệ đối chiếu, tương phản giữa các nhân vật.....	78
3.2. Kết cấu.....	80
3.2.1. Kết cấu giản dị tự nhiên	80
3.2.2. Kết cấu truyện lồng truyện.....	82
3.3. Giọng điệu trữ tình giàu biểu cảm.	85
3.3.1. Giọng điệu tâm tình, thủ thỉ, nhẹ nhàng	86
3.3.2. Từ ngợi ca đến thâm trầm, triết lý	89
3.3.3. Giọng điệu trữ tình bằng bạc chất thơ.....	93
3.4. Ngôn ngữ.....	96
3.4.1. Ngôn ngữ trong trẻo, giàu chất thơ.	97
3.4.2. Ngôn ngữ nghệ thuật dung dị, tự nhiên như hơi thở của cuộc sống.....	99
KẾT LUẬN	107
TÀI LIỆU THAM KHẢO	110

PHẦN MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

1.1. Nói đến phong cách là nói đến dấu ấn cá nhân của người nghệ sĩ được in đậm lên tác phẩm: từ cách tổ chức tác phẩm, xử lý đề tài, giọng điệu, ngôn ngữ, cách xây dựng nhân vật ... Trong đó tư tưởng nghệ thuật như một tiêu chí quan trọng vừa có ý nghĩa mở đầu, vừa có tính chất chỉ đạo. Bởi vậy mà **M.Gorki** đã từng nhấn mạnh “Nghệ sĩ là người biết khai thác những ấn tượng riêng chủ quan của mình, tìm thấy trong những ấn tượng có cái giá trị khái quát và biết làm cho những ấn tượng ấy có được hình thức riêng” [12,48]. Cho nên có thể nói, tiêu chuẩn cao nhất để đánh giá một nghệ sĩ là ở chỗ nhà văn đó có đem lại điều gì mới mẻ, riêng biệt hay nói chính xác là một phong cách độc đáo cho nền văn học dân tộc. Cùng với sự đi lên của lịch sử nghiên cứu văn chương, chúng tôi nhận thấy rằng: Phong cách nghệ thuật là một vấn đề có tính lý luận thực tiễn quan trọng của ngành ngữ văn nói chung và bộ môn lý luận nói riêng. Việc nghiên cứu phong cách nghệ thuật, vì thế sẽ giúp người nghiên cứu có được một hệ thống những luận điểm quan trọng để đánh giá giá trị tác phẩm, khám phá được những nét độc đáo trong sáng tác nhà văn, cũng như sự đi lên của nền văn học.

Phong cách nghệ thuật của một nhà văn có thể được thể hiện qua các thể loại: thơ, văn xuôi, kịch, kí ... Ở đây chúng tôi chọn thể loại văn xuôi, bởi đối tượng phản ánh của tác phẩm văn xuôi chính là bức tranh hiện thực đậm tính khách quan. Nếu ở tác phẩm thơ, hiện thực được tái hiện qua những cảm xúc, tâm trạng và ý nghĩ của một con người được thể hiện trực tiếp qua những thổ lộ, bộc bạch cảm xúc của chủ thể thì tác phẩm văn xuôi lại phản ánh đời sống trong tính khách quan của nó – qua con người, hành vi, sự kiện được kể lại bởi một người kể chuyện nào đấy.

1.2. Lý Biên Cương (1941 – 2010) tên thật là Nguyễn Sĩ Hộ, quê ở Hải Dương. Ông từng là phóng viên báo *Tiền Phong* (1960), báo *Vùng Mỏ* (khu Hồng

Quảng, 1961 – 1964), báo *Quảng Ninh (1964 – 1986)*, từng là phó chủ tịch hội *Văn học nghệ thuật Quảng Ninh*, phó tổng biên tập báo *Hạ Long*. Là một tên tuổi có vị trí vững vàng trong nền văn xuôi Việt Nam hiện đại, hơn 50 năm cầm bút, nhà văn đã để lại một khối lượng tác phẩm lớn với gần bốn mươi đầu sách ở nhiều thể loại khác nhau như: thơ, tản văn, tiểu thuyết, truyện ngắn. Ông đã nhận được nhiều giải thưởng cao quý từ Trung ương đến địa phương như:

Giải thưởng các cuộc thi truyện ngắn tuần báo *Văn nghệ* (Hội Nhà văn Việt Nam): Truyện *Khoảng không của đất* – giải ba, 1972; Truyện *Đêm ấy vùng than ai thức* – giải nhì, 1975.

Giải thưởng cuộc thi truyện vừa tạp chí *Tác phẩm mới 1996 – 1998* (Hội Nhà văn Việt Nam): truyện *Người đàn bà đi ngang đời tôi* – giải chính thức.

Tặng thưởng truyện xuất sắc 1974 (Tạp chí Văn nghệ Quân đội): truyện *Mắt và sóng*.

Giải thưởng văn học công nhân lần thứ nhất 1969 – 1972 (Tổng Công đoàn và Hội Nhà văn Việt Nam): Ba truyện *Đêm mưa*, *Bố con người thợ hàn* và *Than* – giải chính thức.

Giải thưởng hàng năm (Ủy ban toàn quốc Liên hiệp Văn học Nghệ thuật Việt Nam): Tiểu thuyết *Những kiếp phù du* NXB Hội Nhà văn – giải B (Không có giải A), 1993; Tập truyện: *Thu cảm* – NXB Công an Nhân dân – giải B (Không có giải A), 1994; Tập truyện *Những khoảnh khắc rủi may* – NXB Công an nhân dân – giải B (không có giải A), 1998.

Giải thưởng truyện phim xuất sắc năm 1987 – Hãng phim truyện Việt Nam: Truyện *Sóng cửa sông*.

Với những đóng góp của Lý Biên Cương, ông được nhà nước phong tặng giải thưởng Nhà nước về Văn học nghệ thuật lần thứ 3 (2012).

1.3. Văn xuôi Lý Biên Cương hấp dẫn người đọc, bởi lẽ đọc truyện của ông, người ta tìm thấy sự pha trộn cái mới mẻ, độc đáo của văn phong hiện đại với những yếu tố thuộc về truyền thống rất gần gũi quen thuộc. Chất liệu

từ đời sống dồi dào cùng với những mảnh đời đa đoan, đa sự đã đi vào trang văn của ông một cách tự nhiên, mang theo những lời nhắn gửi về tình người, tình đời ... khiến cho người đọc phải day dứt, suy nghĩ, nhiều lúc còn giật mình bởi như bắt gặp một mảnh tâm hồn mình trong đó. Tất cả được biểu hiện trong một cách viết dung dị, trong sáng, không hoa mỹ, cầu kì. “Dòng riêng” Lý Biên Cương đạt trong “nguồn chung” của văn chương Việt Nam hiện đại góp phần tạo nên một vẻ đặc sắc trong văn xuôi Lý Biên Cương.

1.4. Tìm hiểu phong cách Lý Biên Cương là tìm hiểu một trong những phương diện cơ bản nhất nhằm ghi nhận những thành tựu sáng tạo của ông. Trong quá trình nghiên cứu sáng tác Lý Biên Cương, chúng tôi nhận thấy, phong cách nghệ thuật của ông được hình thành và phát triển trong từng giai đoạn sáng tác, tuy nhiên, do áp lực của thời đại, có chặng đường các yếu tố thể hiện phong cách nhà văn chìm dưới mạch ngầm nhưng không hoàn toàn mất đi. Để tìm hiểu phong cách văn xuôi Lý Biên Cương, chúng tôi còn đặt tác giả trong sự tương quan với các nhà văn có phong cách khác để thấy rõ những yếu tố làm nên nét đặc trưng riêng trong sáng tác của ông.

Nghiên cứu vấn đề này sẽ góp phần bổ sung việc đánh giá một cách hoàn chỉnh, khái quát những thành tựu nổi bật của văn xuôi Lý Biên Cương trong nền văn xuôi Việt Nam hiện đại. Hơn nữa, đối với việc giảng dạy ngữ văn thì những hiểu biết về văn học Việt Nam hiện đại qua một tác giả với những tác phẩm tiêu biểu là điều rất cần thiết.

Mặc dù đến nay, tác phẩm của Lý Biên Cương còn chưa được đưa vào giảng dạy trong nhà trường phổ thông, nhưng qua việc nghiên cứu, đánh giá về giá trị văn xuôi Lý Biên Cương sẽ góp phần tạo nên những thuận lợi cho việc giảng dạy, nhận diện tổng quan về văn xuôi văn học Việt Nam hiện đại.

Chính vì lý do trên, chúng tôi đã chọn vấn đề “*Phong cách nghệ thuật văn xuôi Lý Biên Cương*” (*Qua truyện vừa và tiểu thuyết*) làm đề tài nghiên cứu. Hơn nữa đây là một đề tài mới, còn rất ít người để ý nghiên cứu và cho

đến nay vẫn còn là mảnh đất màu mỡ cho những ai tìm đến khai mở công việc nghiên cứu và khám phá.

2. Lịch sử vấn đề

Đã có rất nhiều bài báo, bài viết khái quát về quá trình sáng tác cũng như những bài viết khái quát về những đặc điểm đặc sắc về phương diện nội dung và nghệ thuật trong văn xuôi Lý Biên Cương như:

Nhà văn Lý Biên Cương được một số nhà nghiên cứu, phê bình đánh giá cao như Tôn Phương Lan trong cuốn *Văn học về đề tài công nhân* đã khẳng định: “Cuối những năm sáu mươi bạn đọc đã bắt đầu quen dần với Lý Biên Cương trong những truyện ngắn viết về Quảng Ninh. Từ bấy đến nay dòng viết Lý Biên Cương là một dòng chảy liên tục, tuy có chỗ nông, chỗ sâu, có chỗ lặng tờ nhưng có cả những vùng gợn sóng” [20,158-159]. Tác giả cũng nhận định “tuy vậy, vẫn có cảm giác có phần nhẹ tay khi gập trang sách lại – cuộc sống trong sáng tác Lý Biên Cương còn quá hiền lành, thiếu cái dữ dội của cuộc đấu tranh giữa cái cũ và cái mới, giữa cái đúng và cái sai trong quan hệ sản xuất, trong quan hệ giữa các nhân vật” [20,158]. Tuy nhiên, bài viết mới chỉ dừng lại ở mức khái quát về các tác phẩm của ông cho đến năm 1983, nên ý kiến đưa ra chưa được đầy đủ các giai đoạn sáng tác của nhà văn, đặc biệt là ở giai đoạn sáng tác về sau với những chuyên biến sâu sắc của ngòi bút.

Tiếp đến là bài viết của Hữu Tuân “*Lý Biên Cương gương mặt văn xuôi Quảng Ninh*” đăng trên tạp chí *Nhà văn*, tháng 11 năm 2003. tác giả nhận định khá đầy đủ, chi tiết, xác đáng về giá trị văn xuôi của ông về mặt nội dung cũng như hình thức. Về mặt đề tài “Lý Biên Cương đã chọn cho mình một phong cách hiện thực trữ tình, không ham chi tiết vụn vặt, không chạy theo phong trào mà cố gắng phát hiện vàng sáng của tâm hồn, của đời sống nội tâm nhân vật, làm sao kết hợp hài hòa giữa vẻ đẹp lý tưởng và tình cảm, giữa ý thức cộng đồng và nguyện vọng cá nhân, giữa quan hệ xã hội và gia đình” [39,87], về phong cách viết văn “đa số truyện của Lý Biên Cương đơn tuyến,